

Tisztelt Igazgató Úr, kedves Kollégák!

Mindenekelőtt nagyon köszönöm a könyvemről mondott elismerő szavakat és méltatást. A rövid hozzászólásomban, a köszöneten túl, elsősorban arra a kérdésre szeretnék válaszolni, hogy miért ír egy magyar történész könyvet a zágrábi püspökség török kori történetéről?

Az 1990-es évek elején, a délszláv háború kitörésével szinte egyidőben kezdtem el érdeklődni a horvát katolikus egyház története iránt. A kutatási területem kezdettől fogva a katolikus egyház török uralom alatti működése volt, és nagyon gyorsan világossá vált számomra, hogy a magyar egyháztörténelem teljesen érthetetlen, ha nem vizsgáljuk vele párhuzamosan a horvát egyháztörténelmet. 1992-1993 folyamán kezdtem el horvátul tanulni, elkezdtem gyűjteni a horvát egyháztörténeti könyveket, és 1994-től kezdve rendszeresen folytattam levéltári kutatásokat római levéltárakban, elsősorban a Vatikáni Apostoli Levéltárban, a jezsuita rend római levéltárában és a Propaganda Kongregáció levéltárában. Kutatásaim legfontosabb tanulságát egy kettős felismerés jelentette. Egyrészt az oszmán Magyarország vagy a Magyar Királyság nyugati felének egyháztörténete teljesen érthetetlen a horvát egyháztörténelem nélkül. Az oszmán Magyarországon az egyházi intézmények egy jelentős része délről érkezett, és a horvát és bosnyák (sőt bolgár és albán) egyházi struktúrák részét képezte. Ezek az intézmények a korábbi magyarországi kutatások számára részbe ismeretlenek voltak, ugyanakkor ezek nélkül az intézmények, sőt szemléletmód nélkül aligha lehet a magyar katolikus egyháztörténelmet megérteni.

A másik fontos körülmény, hogy a horvát egyháztörténelem sem érthető meg a maga teljességében, ha nem a magyarországi egyházi intézményrendszer keretei között tárgyaljuk. A zágrábi püspökség a magyar egyházi hierarchia részét képezte a középkorban és a kora újkorban, vagyis az egyházi keretek teljes egészében a magyarországi egyházhoz kötötték a horvát katolicizmust. Ennek ellenére a horvát egyháztörténetírás szinte soha nem tekintett ki a magyarországi kutatásokra, és lényegében ettől függetlenül tárgyalta a horvát egyház történetét. A zágrábi püspökségre vonatkozó kutatásaim ennek a kölcsönös egymás felé fordulásnak a szükségességéről győztek meg. A legfontosabb tanulságot úgy fogalmazhatjuk meg: nem fogjuk megérteni a saját egyháztörténelmünket, ha nem figyelünk folyamatosan a másik múltjára. A zágrábi püspökség a magyar epizkopátus részét képezte, történelme is csak ebben a keretben értelmezhető. Az oszmán területek működő papság pedig a balkáni egyházi struktúrákhoz tartozott, tehát csak ennek a balkáni egyházi intézményes valóságnak a keretében lehet értelmezni.

A most bemutatott kötet ennek a felismerésnek az eredménye. A zágrábi püspökök tevékenyége az oszmán Szlavóniában a balkáni és magyar egyházi joghatóságok keveredését jelentette. Ezt a nagyon bonyolult helyzetet csakis a fentebb vázolt komplex megközelítéssel lehet megérteni. A magyar püspökök a 17. században intenzív joghatóságot fejtettek ki az oszmán uralom alá került egyházmegyéjükben, ezzel szerves részét képezték a magyar rendi intézmények jelenlétének az oszmán Magyarországon. A zágrábi püspökök a magyar főpapokhoz hasonlóan gyakorolták a joghatóságukat az oszmán Szlavóniában, de ez elsősorban nem az ő joghatóságuk kiterjesztését jelentette, hanem sokkal inkább a balkáni egyházi intézmények, mindenekelőtt a boszniai ferences rendtartomány szlavóniai kolostorainak expanzióját nyugat felé, a Horvát Királyság irányában. Ezzel egy nagyon hasonló jelenség Magyarországon és Horvátországban más célokkal és jelentéssel bírt. A magyar és horvát történelem összehasonlító vizsgálata ebben az esetben is nagyban elősegíti mindkét ország egyháztörténelmének megértését. Ha a jövőben

ez az összehasonlító szempont még inkább általánossá válik, akkor, úgy gondolom, a könyvem elérte a célját.

Magyar történészként a horvát történelem számos szempontból nagyon otthonos volt, de a komolyabb kutatómunka csakis a horvát kollégák segítségével lehetett eredményes. Sok nevet kellene itt megemlítenem, akik az elmúlt években a segítségemre voltak, mind a magyar, mind a horvát történészek közül. A könyv forrásainak legnagyobb része a Zágrábi Érseki Levéltárból származik, emiatt a legnagyobb köszönet a levéltár igazgatóját, Stjepan Razumot illeti, aki első látogatásomtól fogva nagyon készségesen segítette a munkámat. Az ő nagyvonalú segítése, tanácsai, támogatása nélkül ez a könyv nem születhetett volna meg. A számos kolléga közül, akikkel az elmúlt években konzultáltam ebben a témában, csupán egyetlen személyről szeretnék megemlékezni: Mijo Koradéről, aki 2020-ban bekövetkezett korai haláláig sokat beszélgettünk a kora újkori horvát egyháztörténelemről, és akinek az írásai sokat segítettek a horvát egyháztörténelem sajátosságainak megértésében.

A kötet a horvát olvasóközönségnek szól, a fogadtatása szempontjából egyáltalán nem közömbös, hogy a nyelve mennyire gördülékeny és olvasmányos. A recenzenseim és a kötet szerkesztője is kiemelték, milyen jól olvashatóan írtam meg ezt a könyvet. Ez természetesen nem az én érdemem, hanem a fordítóé, Tomek Iváné, akivel évek óta dolgozunk együtt, ezalatt kiválóan összecsiszolódunk, pontosan érti a gondolataimat, és nagyon szép horvát nyelvre ülteti át azokat. Ezúton is nagyon köszönöm rendkívül alapos, kitűnő munkáját.

Szintén nagy köszönettel tartozom a Horvát Történelmi Intézet igazgatójának, Gordan Ravančićnak, aki felvette az intézet nagy presztízsű könyvsorozatába a könyvemet, és aki megteremtette a kiadás feltételeit, és személyesen kísérte figyelemmel a kiadás munkálatait. Úgyszintén nagyon köszönöm a kötet recenzenseinek, Robert Skenderovićnak és Vedran Klaužernek a részletes és pozitív véleményüket, illetve Gordana Malnarnak, a kötet olvasószerkesztőjének a nagyon alapos munkáját. Fogadják valamennyien hálás köszönetemet!

Végezetül nagyon köszönöm minden kedves jelenlevőnek, hogy megtiszteltek figyelmükkel és érdeklődésükkel. Idestova három évtizedes kutatómunkám egyik legizgalmasabb tapasztalata, hogy a horvát egyháztörténelem, különösen a török korban, éppen a kultúrák és birodalmak közötti határhelyzete miatt fantasztikusan érdekes kutatási téma. Bízom benne, hogy a lelkesedésemet a kötet olvasóira is sikerül átragasztanom.

Köszönöm szépen megtisztelő figyelmüket!